

Харайн І. І.,
*доктор філософії у галузі права,
радник митної служби III рангу*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕМІЩЕННЯ ВАЛЮТНИХ ЦІННОСТЕЙ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF THE MOVEMENT OF CURRENCY VALUABLES BY INDIVIDUALS ACROSS THE CUSTOMS BORDER OF UKRAINE

Стаття присвячена дослідженню особливостей транскордонного переміщення валютних цінностей фізичними особами через митний кордон України в умовах воєнного стану. Проаналізовано чинне законодавче регулювання, а також практики Європейського Союзу, оцінено вплив повномасштабного вторгнення росії на валютний рух та виявлено основні виклики, пов'язані з економічною кризою, зростанням інфляції та посиленням фінансових обмежень.

У межах дослідження здійснено аналіз наукових праць українських вчених щодо проблематики митного контролю за переміщенням валютних активів, ідентифіковано ключові прогалини в нормативно-правовому забезпеченні та запропоновано шляхи вдосконалення митного регулювання. Окрему увагу приділено необхідності посилення контролю за переміщенням валютних цінностей у контексті боротьби з контрабандою та відмиванням коштів, що набуває критичного значення в умовах воєнного стану.

Акцентовано на тому, що питання митного регулювання валютних операцій стосується не лише фізичних осіб, а й держави, яка забезпечує фінансову безпеку в період кризових явищ. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність проведення подальших реформ та адаптації нормативно-правової бази до сучасних економічних реалій.

Проаналізовано основні труднощі, з якими стикаються громадяни під час митного контролю, зокрема недостатній рівень правової обізнаності, правову невизначеність окремих норм та відсутність єдиної практики їх застосування. Запропоновано конкретні напрями удосконалення правового регулювання та оптимізації митних процедур для підвищення ефективності державного контролю за валютними потоками.

Зроблено висновок, що ефективне регулювання переміщення валютних цінностей вимагає комплексного підходу, який поєднує захист економічної безпеки держави із врахуванням гуманітарних потреб громадян. Оптимізація механізмів митного контролю та посилення нормативно-правового забезпечення сприятиме збереженню макроекономічної стабільності України в умовах воєнного стану та економічних викликів.

Ключові слова: митний контроль, транскордонне переміщення валютних цінностей, декларування валютних цінностей, митне регулювання, митний кордон.

The article is devoted to the study of the peculiarities of cross-border movement of currency valuables by individuals across the customs border of Ukraine under martial law. It analyzes the current legislative framework and the practices of the European Union, assesses the impact of russia's full-scale invasion on currency movement, and identifies the main challenges associated with the economic crisis, rising inflation, and the tightening of financial restrictions.

As part of the study, the scientific works of Ukrainian scholars on the issue of customs control over the movement of currency assets were analyzed. Key gaps in the legal and regulatory framework were identified, and proposals were made to improve customs regulation. Particular attention is paid to the need to strengthen control over the movement of currency valuables in the context of combating smuggling and money laundering, which has become critically important under martial law.

It is emphasized that the issue of customs regulation of currency operations concerns not only individuals but also the state, which ensures financial security during periods of crisis. In this context, the necessity for further reforms and the adaptation of the legal framework to modern economic realities is substantiated.

The article analyzes the main difficulties faced by citizens during customs control, including insufficient legal awareness, legal uncertainty of certain provisions, and the absence of a unified practice of their application. Specific directions for improving legal regulation and optimizing customs procedures are proposed to enhance the effectiveness of state control over currency flows.

The article concludes that effective regulation of the movement of currency valuables requires a comprehensive approach that combines the protection of the state's economic security with consideration of the humanitarian needs of citizens. Optimizing customs control mechanisms and strengthening legal and regulatory support will contribute to maintaining Ukraine's macroeconomic stability under martial law and in the face of economic challenges.

Key words: *customs control, cross-border movement of currency valuables, declaration of currency valuables, customs regulation, customs border.*

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану питання транскордонного переміщення валютних цінностей набуло особливої актуальності. Масовий виїзд громадян України (понад 6,9 млн осіб за кордон станом на 2025 рік, за даними Агентства ООН у справах біженців [1]), макроекономічна нестабільність, зокрема зростання рівня інфляції до 12% у річному вимірі в грудні 2024 року та девальвація національної валюти [2], а також посилення державного контролю за валютними операціями обумовлюють необхідність перегляду чинного законодавства у сфері валютного регулювання.

Переміщення валютних активів має стратегічне значення як для громадян, які прагнуть зберегти фінансову стабільність в умовах війни, так і для держави, яка здійснює контроль за фінансовими потоками щоб запобігти неконтрольованому відтоку капіталу. Відповідно, актуалізується потреба у системному аналізі нормативно-правової бази та розробці механізмів удосконалення правового регулювання валютних операцій у контексті забезпечення фінансової безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукових публікацій, присвячених тематиці дослідження, свідчить про значну увагу до проблеми переміщення валютних цінностей. Зокрема, питання правового регулювання та особливостей переміщення валютних активів в Україні розглядали у своїх дослідженнях такі науковці, як: Ю. Бабич, Є. А. Бобрусь, Є. О. Бараницька, О. С. Бондаренко, Ю. І. Скляр, О. Нечипоренко, А. О. Німа, Н. М. Ткачук і Л. Р. Прус. Водночас, попри наявні напрацювання, низка ключових аспектів залишаються недостатньо вивченими. Насамперед це стосується цифровізації митних процедур, впровадження електронного декларування валютних цінностей та адаптації митного регулювання до умов воєнного стану. Саме ці напрями потребують подальшого дослідження та законодавчого уточнення.

Мета статті – визначити основні проблеми митного регулювання переміщення валютних цінностей та запропонувати шляхи їх вдосконалення з урахуванням міжнародного досвіду та сучасних фінансових ризиків.

Виклад основного матеріалу. Проблема транскордонного переміщення валютних цінностей в умовах війни набула особливої гостроти. Бойові дії призвели до масового виїзду громадян та зростання потреби в правовому регулюванні легального вивезення коштів. Якщо в мирний період українське законодавство поступово наближалось до європейських стандартів лібералізації валютного контролю, то з початком війни виникла об'єктивна потреба посилення обмежень.

Вже в перший день війни, 24 лютого 2022 року, Національний банк України ухвалив Постанову Правління № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [3], яка запровадила тимчасові обмеження на валютні операції, у тому числі транскордонні. Основною метою таких заходів було запобігання масовому виведенню капіталу та забезпечення стабільності фінансової системи.

Валютне регулювання розглядається як невід'ємна частина фінансової та грошово-кредитної політики держави. Як зазначає О. В. Зайчук, валютне регулювання – це діяльність держави, реалізована через уповноважені органи, що включає правові та організаційні заходи, спрямовані на контроль за валютними операціями резидентів і нерезидентів [4; с. 48]. Відповідно до пункту 8 частини 2 статті 544 Митного кодексу України митні органи зобов'язані контролювати дотримання правил переміщення валютних цінностей через митний кордон, що підкреслює його значимість у забезпеченні фінансової стабільності країни [5].

Переміщення валютних цінностей фізичними особами через митний кордон України регламентується низкою нормативно-правових

актів, зокрема: Конституцією України (ст. 41, ст. 57, ст. 64, ст. 67) [6]; Законами України «Про валюту і валютні операції» [7] та «Про зовнішньоекономічну діяльність» [8]; Митним кодексом України; постановами Національного банку України та Кабінету Міністрів України; міжнародними договорами, згода на які надана Верховною Радою України. Особливе значення має «Порядок ввезення, пересилання на митну територію України, вивезення, пересилання з митної території України фізичними особами готівкової валюти і банківських металів», що регламентується Положенням про транскордонне переміщення валютних цінностей, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 02.01.2019 № 3 [9].

Частина 3 статті 197 Митного кодексу передбачає, що переміщення валютних цінностей здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про валюту і валютні операції» [5]. Згідно зі статтею 8 цього Закону, фізичні особи зобов'язані письмово декларувати валютні цінності, якщо сума перевищує 10 000 євро в еквіваленті за курсом НБУ на день переміщення через митний кордон України [9]. Тобто, транскордонне переміщення валютних цінностей регламентується статтею 8 зазначеного вище Закону та деталізовано нормами постанови НБУ від 02.01.2019 №3.

Після запровадження воєнного стану 24 лютого 2022 року Національний банк України, одразу ж ухвалив Постанову № 18, а згодом – зміни до неї (Постанова № 36 від 04.03.2022), якими тимчасово дозволив вивезення валюти понад 10 000 євро без письмового декларування і без підтвердження джерела коштів. Однак, 13 березня 2022 року Національний банк України повернув вимогу щодо обов'язковості надання підтверджуючих документів, таких як: довідка про зняття готівки з власних рахунків; документи про придбання банківських металів [10].

У митному праві України валютні цінності класифікуються як товари відповідно до п. 57 ч. 1 ст. 4 Митного кодексу України [5]. До їх складу належать:

– національна валюта України (банкноти, казначейські білети, монети, включаючи ті, що вилучаються з обігу, але підлягають обміну);

– іноземна валюта (банкноти, казначейські білети, монети, що є законним платіжним засобом у відповідних країнах);

– платіжні документи та цінні папери;

– банківські метали (афіновані золото, срібло, платина, метали платинової групи, а також монети з дорогоцінних металів).

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [8] також відносить до валютних цінностей іноземну валюту готівкою, платіжні документи (чеки, векселі, депозитні сертифікати тощо), цінні папери (акції, облігації) в іноземній валюті, золото та дорогоцінні метали у формі зливків та монет.

Водночас Закон України «Про валюту та валютні операції» [7] не містить чіткого визначення терміну «валютні цінності», проте включає до цієї категорії національну валюту (гривню), іноземну валюту та банківські метали. Законодавець деталізує, що іноземна валюта охоплює:

– грошові знаки іноземних держав у вигляді банкнот, монет та казначейських білетів, що перебувають в обігу або підлягають обміну;

– кошти на банківських рахунках та міжнародних розрахункових одиницях;

– електронні гроші, номіновані в іноземній валюті або банківських металах [2].

Наукові дослідження свідчать про дуалістичний підхід до визначення поняття «валютні цінності»:

– Грошові одиниці (національна та іноземна валюта).

– Банківські метали, які мають окремий правовий статус [11, с. 862].

Щодо дефініції «валюта», у науковій літературі існують різні підходи до її трактування. Одні дослідники розглядають валюту як грошову одиницю, що використовується для оцінки вартості товарів, інші – як будь-який засіб обміну в міжнародних розрахунках. У митному праві термін «валюта» охоплює грошові знаки держав, що застосовуються в розрахунках [12, с. 63].

Проблематика регулювання валютних операцій є багатогранною та охоплює як правові, так і економічні аспекти. Наукові дослідження, зокрема роботи вітчизняних та іноземних експертів, вказують на недосконалість чинного законодавства, зокрема щодо декларування

валютних цінностей неповнолітніми, а також на необхідність адаптації митних процедур до нових викликів. Крім того, зростання ролі цифрових активів і криптовалют в умовах фінансової нестабільності вимагає перегляду існуючих підходів до контролю за валютними потоками.

Аналіз сучасних досліджень свідчить про зростаючий інтерес наукової спільноти до проблематики митного контролю за переміщенням валютних цінностей в умовах воєнного стану. У працях провідних українських правників сформульовано низку критичних зауважень та пропозицій, які окреслюють напрями необхідного реформування.

Одним із дослідників переміщення валютних цінностей через митний кордон є Юрій Бабиш у публікації «Переміщення валютних цінностей через митний кордон під час виїзду з України» [13] акцентує увагу на правовій невизначеності щодо декларування валютних цінностей неповнолітніми. Він справедливо зазначає, що чинне законодавство не врегулює питання, хто саме має подавати декларацію в разі переміщення коштів особами до 16 років. Практика тимчасових роз'яснень від Держмитслужби не є юридично зобов'язувальною та створює ризики правопорушень.

У праці Є. А. Бобрусь та Є. О. Бараницької також досліджуються правові аспекти переміщення валютних цінностей через митний кордон України в умовах воєнного стану [14]. Авторки підтримують ідею спрощення митних процедур для громадян, які вимушено переміщують заощадження за кордон. Разом із тим, у публікації бракує системного аналізу цифровізації процедур.

О. С. Бондаренко та Ю. І. Склар розглядають валютну контрабанду як інструмент легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом [15]. Їх дослідження демонструє зв'язок між недосконалим контролем за валютними потоками та тінізацією економіки.

Стаття Олександра Нечипоренка «Актуальні фінансово-правові питання щодо транскордонного переміщення валютних цінностей та їх ускладнення заборонаю деяких країн ЄС на імпорт сільськогосподарської продукції з України» [16] звертає увагу на вплив зовнішньоекономічних обмежень (зокрема, санкцій і заборон на імпорт) на можливість законного

переміщення валютних цінностей. Він наголошує на необхідності комплексного підходу до валютного контролю, що враховує не лише внутрішні, а й міжнародні бар'єри. Зважаючи на тему вашого дослідження, ця стаття є цінним матеріалом для розуміння того, як зовнішньоекономічні фактори, такі як заборони на експорт та міжнародні санкції, можуть впливати на переміщення валютних цінностей, особливо для громадян та підприємств, які займаються зовнішньою торгівлею.

У своїх дослідженнях Н. М. Ткачук і Л. Р. Прус [17] зосереджують увагу на адміністративно-правових проблемах митної справи в умовах війни. Автори вказують на необхідність перегляду дефініції «валютні цінності» та удосконалення процедур декларування відповідно до нових викликів. Загалом, стаття Ткачук Н. М. і Прус Л. Р. доповнює розуміння сучасних проблем переміщення валютних цінностей в умовах воєнного стану і є корисним джерелом для дослідження проблематики переміщення валютних цінностей через закордон.

Проблему переміщення валютних цінностей слід розглядати комплексно, з урахуванням потреб громадян, економічних інтересів країни та міжнародних зобов'язань. Необхідно продовжувати вдосконалення законодавства, спрощення процедур для громадян і забезпечення належного контролю за великими сумами валютних цінностей, щоб зберегти фінансову безпеку України в умовах економічної нестабільності та міжнародних санкцій.

Таким чином, правове регулювання валютних цінностей охоплює широке коло актів і потребує подальшої уніфікації термінології та процедур. У зв'язку з цим доцільним є перехід до прикладного аналізу — зокрема, етапів здійснення митного контролю за валютними цінностями.

Аналіз законодавчих актів України (Митного кодексу України, законів про валютне регулювання) показує, що існують суттєві обмеження щодо ввезення та вивезення готівкової валюти. Переміщення валюти через митний кордон допускається без обов'язкового письмового декларування за умови, що її сума не перевищує 10 000 євро. У разі перевищення встановленого ліміту фізичні особи зобов'язані здійснити декларування. Форми митного декларування безпосередньо

визначені в МК України. Відповідно до статті 257 МК України декларування здійснюється шляхом заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом вчинення дій) точних відомостей про товари, мету їх переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для здійснення їх митного контролю та митного оформлення. Зважаючи на закріплене у законодавстві поняття, можна виокремити декларування фізичними особами валютних цінностей, які переміщуються через митний кордон України: письмове та шляхом вчинення дій [12, с. 62].

Аналізуючи вищевикладене, можемо визначити етапи переміщення фізичними особами через митний кордон України валютних цінностей:

- Вибір смуги руху «червоний коридор» для реалізації процедури митного декларування;
- Заповнення декларації щодо транскордонного переміщення валютних цінностей фізичними особами;
- Надання документального підтвердження джерела походження коштів, зокрема довідки про зняття готівкових коштів із власного банківського рахунку або документів, що підтверджують придбання банківських металів.

Першим етапом для фізичних осіб є вибір смуги руху «червоний коридор». Відповідно до статті 366 Митного кодексу України [5] громадянин обирає канал, позначений символами червоного кольору, що фактично є його заявою про наявність товарів, які підлягають письмовому декларуванню та оподаткуванню.

Наступним етапом є декларування валютних цінностей. Пунктом 8 ПКМУ від 21 травня 2012 р. № 450 «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій» [18] визначено, що для забезпечення здійснення фізичними особами декларування переміщуваних ними валютних цінностей заповнюється декларація транскордонного переміщення фізичними особами валютних цінностей. Форма такої декларації затверджена Постановою КМУ від 27 лютого 2019 р. № 203 «Про Деякі питання транскордонного переміщення фізичними особами валютних цінностей» [19]. Варто зауважити, що однією з основних проблем у процесі переміщення валюти через митний кордон є недостатня обізнаність громадян щодо встановле-

них правил та процедур. Відсутність доступної інформації про порядок декларування, права та обов'язки при проходженні митного контролю сприяє виникненню правопорушень, затримок та ненавмисне порушення норм митного законодавства.

Ключовим етапом успішного переміщення валютних цінностей через митний кордон є подання підтверджуючих документів. Фізичні особи, які здійснюють таке переміщення, зобов'язані разом із заповненою декларацією транскордонного переміщення валютних цінностей надати митному органу документи, що підтверджують законність походження валютних коштів. Відповідно до пункту 18 Постанови НБУ № 5 від 02.01.2019 «Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті» [20]. Фізичні особи-резиденти здійснюють валютні операції з транскордонного переміщення валютних цінностей на підставі документів, що підтверджують зняття цією фізичною особою готівки з власних рахунків у банках і квитанції про здійснення валютно-обмінної операції з цією готівкою (у разі здійснення такої операції) виключно на ту суму, що перевищує на день вивезення/пересилання в еквіваленті 10000 євро. Документом, що підтверджує зняття готівки з власних рахунків є платіжна інструкція. Згідно з Постановою НБУ від 25.09.2018 № 103 «Про затвердження Інструкції про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні» [21] платіжна інструкція - касовий документ в електронній/паперовій формі, який оформляється для здійснення платіжної операції та є розпорядженням платника/ініціатора/отримувача надавачу платіжних послуг щодо виконання платіжної операції, а саме платіжна інструкція на видачу готівки, затверджена цією Постановою (додаток 13). У разі здійснення валютно-обмінних операцій митним органам необхідно подати квитанцію про здійснення валютно-обмінної операції/операції із торгівлі банківськими металами з фізичною поставкою, яка затверджена Постановою НБУ від 02.01.2019 № 2 «Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями» [22], де, зокрема є вимоги щодо

її оформлення. Документи, що підтверджують зняття готівки з власних рахунків у банках фізичними особами-резидентами з метою її вивезення, є чинними протягом 90 календарних днів із дня зняття ними готівки з власних рахунків у банках.

Після цього посадова особа митних органів здійснює митний контроль та вносить відповідні дані до Єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів (модуль Пункт пропуску-Валютні цінності), де створюється документ обліку валютних цінностей в якому зазначається інформація, зокрема: 1. Реєстраційні дані щодо особи яка переміщує валюту; 2. Дозвільні документи на переміщення валюти, яка перевищує 10000 євро; 3. Файли дозвільних документів, які додаються працівниками митниці вручну.

Процедура пропуску валютних цінностей формально виглядає узгодженою, однак на практиці її реалізація супроводжується рядом труднощів, які мають нормативне й організаційне походження, серед яких:

1. Добовий ліміт зняття готівки (100 000 грн), який не дозволяє громадянам швидко отримати потрібну суму;

2. Обмежений строк дії документів (90 днів), що об'єктивно ускладнює можливість реалізації права на їх законне вивезення;

3. Неавтоматизований облік: посадова особа вручну заносить дані до Єдиної автоматизованої системи митниці, що сповільнює процес;

4. У випадку повернення автомобіля на територію України працівниками митниці суміжної країни фізичні особи знову змушені здійснювати зняття коштів у межах встановленого ліміту (100 000 гривень на день), що може тривати до трьох місяців. Це значно ускладнює фінансові операції, створює труднощі для громадян та підвищує навантаження на банківську систему.

Для більш обґрунтованого реформування валютного регулювання в Україні доцільним є аналіз досвіду країн Європейського Союзу. Відповідно до вимог Європейського Союзу, фізичні особи, які в'їжджають або виїжджають з митної території ЄС, зобов'язані здійснювати письмове декларування готівки, якщо сума перевезених валютних цінностей дорівнює або перевищує еквівалент 10 000 євро. Декларація про переміщення готівки є нормативно визна-

ченим документом, що подається при перетині кордону відповідним уповноваженим органам [23]. Регламент Європейського Союзу дозволяє країнам-членам впроваджувати додаткові технічні засоби, зокрема онлайн-декларування. Аналіз практик щодо запровадження механізмів попереднього онлайн-декларування валютних цінностей демонструє суттєву диференціацію рівнів цифровізації митного контролю. Повноцінна онлайн-система функціонує у Республіці Польща, де крім паперової форми передбачена можливість електронного декларування через державний портал PUESC [24]. Після авторизації на порталі фізична особа має змогу зареєструвати попередньо заповнену декларацію, яка автоматично буде використана митними органами під час фактичного перетину кордону. Цей процес істотно оптимізує час проходження митних формальностей. Електронна форма декларації інтегрована з системою «Цифровий кордон», що забезпечує зручність для користувача та сприяє підвищенню ефективності митного контролю [23].

На основі вищезазначеного, вважаємо, що одним із перспективних кроків удосконалення митного контролю в Україні є запровадження електронної форми декларування валютних цінностей, зокрема, створити функціонал попереднього онлайн-декларування через державну цифрову платформу «Дія». Такий підхід дозволить зменшити навантаження на митні органи, скоротити час проходження контролю та підвищити прозорість операцій.

Висновки та перспективи. Таким чином, аналіз проблеми транскордонного переміщення валютних цінностей фізичними особами в умовах воєнного стану дозволяє сформулювати низку ключових висновків, що мають як практичне, так і теоретичне значення:

1. В умовах триваючої війни в Україні, економічної дестабілізації та масового виїзду громадян за кордон, проблема переміщення валютних цінностей набуває особливої актуальності як для фізичних осіб, що прагнуть зберегти свої заощадження, так і для держави, яка змушена контролювати відплив капіталу в умовах економічної кризи.

2. Аналіз наукових праць (Ю. Бабич, Є. Бобрусь, О. Нечипоренко та інших авторів) свідчить про наявність суттєвих прогалин

у правовому регулюванні. Зокрема, відсутні чіткі інструкції щодо декларування суми понад 10 000 євро, створює практичні труднощі для громадян та митних органів

3. Чинне валютно-правове регулювання демонструє низку прогалин, зокрема: недостатню уніфікованість термінів (наприклад, «валютні цінності», «валюта») між законами та підзаконними актами; неузгодженість процедур між НБУ та Держмитслужбою. Особливу проблему становлять обмеження на зняття готівки та часові рамки чинності підтвердних документів. У воєнних умовах такі бар'єри не завжди дозволяють громадянам реалізувати своє право на законне вивезення коштів, що призводить до правової невизначеності й бюрократичних ускладнень.

4. Для підвищення ефективності контролю та зручності декларування доцільним є запровадження електронної форми декларації через державний застосунок «Дія». Такий підхід дозволить здійснювати попереднє заповнення митної декларації в цифровому форматі, прикріплення сканованих підтвердних документів

(виписки банку, квитанції, довідки) та створення QR-коду, який сканується посадовою особою митниці на пункті пропуску. Це дозволить оптимізувати контроль, зменшити черги, скоротити час проходження митниці та посилити фінансову прозорість.

5. Враховуючи стрімке зростання обігу криптовалют і цифрових активів, законодавче регулювання має бути розширене на ці форми валютних цінностей з метою запобігання ухиленню від контролю та незаконному виведенню капіталу.

6. Доцільно створити єдину інформаційно-довідкову систему, яка б включала: інструкції щодо порядку декларування, перелік необхідних документів, онлайн-форму подання, а також сервіс оперативної консультаційної підтримки громадян.

7. У перспективі потребує розвитку наукове вивчення порівняльного досвіду митного контролю у країнах Європейського Союзу, зокрема Польщі, Литви, Німеччини, що дозволить адаптувати українське законодавство до вимог міжнародної правової гармонізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ukraine Refugee Situation. URL.: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
2. Інфляційний звіт НБУ. URL.: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2025-Q1.pdf?v=9
3. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Національного банку України від 24.02.2022 № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>
4. Сучасна правова енциклопедія / О.В. Зайчук, О.Л. Копиленко, В.С. Ковальський та ін.; за заг. ред. О.В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2-ге вид., перероб і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. 408 с.
5. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44–45, № 46–47, № 48. Ст. 552.
6. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
8. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
9. Про затвердження Положення про транскордонне переміщення валютних цінностей : Постанова Національного банку України від 02.01.2019 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003500-19#Text>
10. Уточнено правила переміщення готівкових валютних цінностей за кордон. URL.: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/gromadyani-mayut-nadavati-pidtvverdni-dokumenty-pri-peremischenni-valyutnih-tsinnostey-za-kordon-u-sumi-scho-perevischuye-10-tis-yevro>
11. Шевчик О.С. Щодо визначення термінів «валюта» та «валютні цінності». *Форум права*. 2011. № 3. С. 862–868.
12. Німа А.О. Порядок переміщення фізичними особами валютних цінностей через митний кордон України. *Нове українське право*, Вип. 5, 2023. С. 60–66.
13. Переміщення валютних цінностей через митний кордон під час виїзду з України. PRAVO.UA. URL: <https://pravo.ua/peremishchennia-valiutnykh-tsinnostey-cherez-mytnyi-kordon-pri-vyizdi-z-ukrainy/>
14. Бобрусь Є. А., Бараницька Є. О. Порядок переміщення валютних цінностей через митний кордон України в умовах воєнного часу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, Том 3, № 86, 2024. С. 131–136.

15. Бондареко, О. С. Контрабанда валютних цінностей та товарів комерційного призначення як способи легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2020. Том 31 (70). Ч. 3. № 2. С. 22–26.

16. Нечипоренко О., Онищенко М. Актуальні фінансово-правові питання щодо транскордонного переміщення валютних цінностей та їх ускладнення заборонаю деяких країн ЄС на імпорт сільськогосподарської продукції з України. *Права та свободи людини в умовах особливого періоду* : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Видавничий центр «Кафедра», 2023. 186 с.

17. Ткачук Н. М., Прус Л. Р. Особливості здійснення державної митної справи в умовах воєнного стану. *Державна митна політика України: відповідь на глобальні виклики та перспективи міжнародного співробітництва* : збірник матеріалів Міжнародного науково-практичного круглого столу. 2024. С. 18–21.

18. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-%D0%BF#Text>

19. Про Деякі питання транскордонного переміщення фізичними особами валютних цінностей : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.2019 №203. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203-2019-%D0%BF#Text>.

20. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті : Постанова Національного банку України від 02.01.2019 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text>

21. Про затвердження Інструкції про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні : Постанова Національного банку України від 25.09.2018 № 103. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18#Text>

22. Про затвердження Положення про здійснення операцій із валютними цінностями : Постанова Національного банку України від 02.01.2019 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002500-19#Text>

23. Przewóz przez granicę zewnętrzną Unii Europejskiej środków pieniężnych. URL: <https://granica.gov.pl/j/index.php/812>

24. Tax and customs services. URL: <https://puesc.gov.pl/en/uslugi/zloz-zgloszenie-dewizowe>.